

Emme voi ajaa hitaasti, sillä olemme tosi nopeita kuljettajia!

Bussinkuljettaja

MARGIT PUDAS-TIMONEN

■ Kuningassypressi (King of Cypress) on Kiinan suurin puu. Sen sanotaan olevan myös Tiibetin buddhalaisuuden (lamalaisuuden) perustajan Shinrab Miban "elämänpuu".

■ Maailman ylinpiiriin kuuluvan metsikön kupeessa on kyläyhteisö, jossa eletään yksinkertaista elämää.

■ Nomadilapsia jurtta-leikkikylässä Tiibetin ylängöllä (5135 m mpy.)

■ Tyypillinen Tiibetin ylängön tai "Maailman katon" laaksonäkymä.

Jättisypressien mailla Tiibetissä

LHASA, TIIBET Matkani tiibetiläisen kulttuurin alkulähteille, "maailman katolle", on vihdoin toteutunut: istuskelen hämärtyvässä illassa pienen kukkulan laella ja katselen etäisydessä siintävää lumi-huippuista Himalaja-vuoristoa. Olen hiljentyntä nauttimaan tästä erikoisesta hetkestä.

Aikaa väkisininkin hymyilyttää onnenhetkenä, kun muistelen "Metsämökin tottu" –iskelmän sanotusta vuodelta 1974: "Olin Tiibetissä tässä vähän mietiskelemässä, on mahtava meiniinkin meneillään..."

Väliköhen hiljentymineni tähtiin sihen liittyvä ajatus kirkastumista kutsua mietiskelyksi? Asiaa hetken pohdittuani tunnen vastaavani myöntävästi.

Mietin samalla, onko Tiibetin buddhalaisuuteen liittyvä ihmisten rauhallisuus tarttunut minunkin väliin, ja onko kyse sittenkin vain ohuen ilmanalan aiheuttamasta arvojen lievästä hapenpuutteesta!

Matkani tausta

Olen lentänyt tänne Tiibetin Pekingistä, jossa osallistuin Dendrochronologian maailmankongressiin.

Päikkälä oli kolmeisenaan tutkijaa yli 40 maasta. Kongressin jälkeen oli mahdollisuus retkeillä neljässä kohteessa, josta valitsin Tiibetin yhdessä 42 muun kokousvieraan kanssa.

Lhasan tunnelmia

Tiibetin pääkaupungin Lhasan korkeasta ilmanalasta aiheutuva vähihappisuus panee puusukuttaman pienienkin ponnistuksen jälkeen. Muutamien tuntien

kuultua saapumisestamme alkaa yhä useampi meistä tuntea vuoristotaudin oireita: yltävää päänsärkyä, ärtyneisyyttä, kalpeutta, hengenahdistusta ja pahaa olon tunnetta. Onneksi puhtaan hapen hengittämisen retkilääkärime happipulosta helpottaa oloa.

Itselläni tekisi mieli vain kahvia, mutta sitä on vaikeaa saada täällä!

Levottomasti nukutun yön jälkeen olemme aamiaisella. Vuoristotaudin oireet iskevät nyt, retkemme toisena päivänä, monen meistä täydellä voimallaan. Professori **Qi-Bin Zhang**illakaa, ryhmämme johtajalla, ei aavemaisen kalpeista kasvoista päätellen taida olla paras päivänsi! Tunnen oloni edelleenkin hyväksi, joten voin keskittyä Lhasaan ja sen lähiympäristöön tutustumiseen.

Nähtyämme lukuisia temppelaita, nousee ylitse kaiken kaupungin keskellä olevalle kukkuralle rakennettu Potalan palatsi. Tämä koko kaupunkikuvaa hallitseva valtava rakennus on nähtävyyksien, jonka pelkkä katselemisen hengästyttää!

Tiibetin 14. Dalai Lama pakeni täältä vuonna 1959 Intian Dharamsalaa, jonne Potala toimii nykyisin museona.

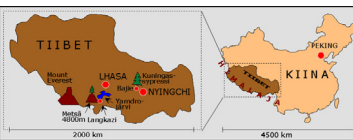
Seikkailu Yarlung Zangbo-joella

Vuoristotaudin oireet ovat jo vähenemään päin. Olemme matkalla itään, 420 km:n päässä sijaitsevaan Nyingchin kaupunkiin. Tosin juuri nyt odotellamme matkatavaroitamme jo neljättä tuntia uusia buseja 100 km:n päässä Lhasasta. Retkijohdottomme nimittämät keskeytti varallisen ajotavan vuoksi. Heidän perusteluksensa oli erikoinen.

– Emme voi ajaa hitaasti, sillä olemme tosi nopeita kuljettajia! Aluksi luulinme heidän viitsäilevän, mutta keskustelun edetessä heidän ammatillipeytätikin sisältyvät äänenpainonsa osoittivat, että he ovat vakavissaan.

Uusi kuljettajamme ajaa aluksi rauhallisesti turkoosinvärisen Yarlung Zangbo-joen maisematieltä. Mutta vähitellen hankin alkaa "viilettää" kapeaa asfaltio-

"Maailman katolla" ajatuksetkin kirkastuvat

■ Tiibetiläistyttöjä Yamdro-järvellä

Onnettomuudesta kehittyvä erikoinen näytös päätettiin skootterimme, kuljettajamme sekä onnettomuutta tutkivat kaksi poliisia, yleisönä retkiporukamme ja parisataa kyläläistä sekä taustalla satumaisen kaunis maisema. Koska kukka paikkailista ei puhu englantia, katselemme uteliaina toisiamme.

Bussinkuljettajaa kuulustellaan vielä tunnin verran läheisen kaupungin poliisilaitoksella. Tyhjennämme odotellessamme paikallisen jäätelökiöksiin. Saavumme Tiibetin Sveitsiksi sanottuun Nyingchiin yöllä kahden aikoihin, seitsemän tuntia myöhässä.

Kuningassypressi

Nyingchin lähistöllä sijaitseva Bajien kylä on kuuluisa 900 jättiläissyressin metsiköstään. Puiden keskipituus on 44 metriä ja keskilämpötila 1,5 metriä.

Professori Zhang kertoo kyseessä olevan ns. jäänemetsän ajalta, jolloin nykyisin lähes puutonta Etelä-Tiibetin ylängöllä peitti tiheä puusto. Syinä noin 4600 vuotta sitten tapahtuneeseen metsien häviämiseen olivat laidunnus ja hakkuu!

Suurten puiden katveessa mutkitteleva polku johdattaa minut Tiibetin mahtavimman puun, Kuningassypressin (**King of Cypress**), luo. Ensi tapaamiseni tämän kuuden metrin vahvuisen, 50 metrin pituisen ja 2600 vuoden ikäisen puuyksilön kanssa on majesteettillinen!

Pyhäksi julistettua Kuningassypressin uskotaan olevan lamalaisuuden perustajan **Shinrab Miban** elämänpuun. Tunnen arvostusta ja syvää ihailua puuta kohtaan, enkä uskalla halata sitä! Vaikaa se tosin olisi muutenkin, sillä sen ympärysmitta, 18 m, on yli 10-kertainen syyliin verrattuna!

Poikkeamme laakson poikki metsäisen kukkulan juurelle. Professori Zhang kertoo, että kukkulan rinteille ja laelle (4800 m) leviittäytyneet Sabina-lajin (*Sabina tibetica*) puuyksilöt muodostavat Kiinan ylimpiin kuuluvan metsärajametsikön. Sen vanhimmat puut ovat yli 400-vuotiaita.

Kukkulan juurella elää pieni kyläyhteisö. Joen mutkassa vastustuksen istuvat naiset pesevät käsiyyppäkkiä ja lauleskelevat. Vanha mies hymyilee meille leveästi. Hiukan etäämpänä jauhetaan viljaa kivi kiveä vasten. Sisäpihat ovat siistejä.

Tien varrella on juurkasvivijelmä ja utelias kilpukki, joka inostuksesta parta tustien tervehitti minua reippaasti äänneleillä "bā-ā-ā-ā". Mieleeni tulee 1960-luvun lapsuudenkotiin Kolarissa, jossa mittelin kesäheimoilla leikkisän Manupässini kanssa.

Metsäla korkealla

Olemme palanneet takaisin Lhasaan. Olemme matkalla kokopäivärekelle liki viiden kilometrin korkeudessa sijaitsevaan Kiinan ympäriin metsikköön. Vain noin puolet meistä on uskaltanut mukaan uhmaamaan vuoristotaudin vaaroja.

Parin tunnin ajon jälkeen pyyhdyimme 4441 metrisä sijaitsevalle pyhälle Yamdro-järvellä. Jatkettuamme Langkazin suuntaan ylitämme 4990 metrin korkeudella sijaitsevan Gangbala Pass-solan. Jo pelkkä jaloilletkin näin korkealla on rasittavaa. Rukousnatat verhoavat koko vuoren rinteet ja muodostavat tien yläpuolelle värikkään katon!

Poikkeamme laakson poikki metsäisen kukkulan juurelle. Professori Zhang kertoo, että kukkulan rinteille ja laelle (4800 m) leviittäytyneet Sabina-lajin (*Sabina tibetica*) puuyksilöt muodostavat Kiinan ylimpiin kuuluvan metsärajametsikön. Sen vanhimmat puut ovat yli 400-vuotiaita.

Kukkulan juurella elää pieni kyläyhteisö. Joen mutkassa vastustuksen istuvat naiset pesevät käsiyyppäkkiä ja lauleskelevat. Vanha mies hymyilee meille leveästi. Hiukan etäämpänä jauhetaan viljaa kivi kiveä vasten. Sisäpihat ovat siistejä.

Tien varrella on juurkasvivijelmä ja utelias kilpukki, joka inostuksesta parta tustien tervehitti minua reippaasti äänneleillä "bā-ā-ā-ā". Mieleeni tulee 1960-luvun lapsuudenkotiin Kolarissa, jossa mittelin kesäheimoilla leikkisän Manupässini kanssa.

Mielenkiintoinen ilmastoyhteys

Etelä-Tiibetin ja Suomen havupuid reagoivat kasvullaan rajusti

vaihteleviin kesä- ja talvilmäpötiloihin sekä kosteusvaihteluihin. Lapin männystä voidaan lisäksi lukea Pohjois-Atlantin säävaihtelut (NAO).

Yllättävää on, että NAO näkyy myös Tiibetin havupuissa. Selityksenä Atlantin säärakenteiden näkymiseen yli 6000 km:n päässä Tiibetissä ovat Pyreneitit Himalajalle saakka ulottuva vuoriketju ja sen pohjoispuolella puhaltavat länsituulet, jotka kuljettavat Golf-virran lämpöä ja kosteutta alueelle.

Tärkeää Atlantin ilmastosihtäin näkymisen kannalta on myös, että Himalaja-vuoristo estää etelätuulten pääsyn Intian valtamerelle Tiibetin ylängöllä. Mielenkiintoinen ilmastoyhteys Lapin ja Tiibetin havupuiden välillä tarjoaa yhteisen lähtökohdan suomalais-kiinalaisen yhteistyön kehittämiseksi ilmastomuutostutkimuksessa!

Havaintoja matkalta

Tiibet. Tiibetin geologia, luonto, etenkin kulttuuri, paikalliset tavat ja pitkä historia munkkeineen, luostareineen, dalai lama-

hallitsijoineen ja monine muine erityispiirteineen ovat tehneet alueesta matkailijoiden, vuoriharrastajien "pyhiin" maan. Kiinan hallitus rahoittaa Tiibetin infrastruktuurin uudistamista. Sitä vauhdittavat lähestyvät olympialaiset, jotka näkyvät Lhasanin katukuvassa. Pekingin ja Lhasan välinen uusi junarata tuo lisää turisteja, mikä merkitsee myös paimentolaiselämää viettävälle nomadeille vaurastumista.

Mantrat ovat äänisymboleita, joita käytetään kutsumaan esiin omassa mieleämme uuvuiva henkisiä voimia. Lamabuddhalaisen elämän kuuluisa maaginen mantra "om mani padme hum" tarkoittaa "jälökivi loutuksessa", se kosketus todelliseen minään (jälökivi) on ihmiselämässä (lootuskukka) tärkeintä. Sitä näkee myös kirjoitettuna kiviin, kalliioihin ja rukousnauhoihin.

Lyhyt oppimäärä. Matkani maailman katolle on tällä erää päättynyt. Voin nyt tulla hiukan syvällisemmin. – Olin Tiibetissä tässä vähän mietiskelemässä, om mani padme hum!

Margit Pudas-Timonen

Tiibet

Tiibetin tasanko

- Himalajan vuoriston pohjoispuoleinen ylängöalue
- Sanotaan myös "Maailman katoksi"
- Maapallon laajin (1000 x 2500 km) ja ylinpää (> 4500 m mpy.) sijaitseva tasankoalue

Lhasa

- "Jumalten paikka", Tiibetin pääkaupunki, noin 200 000 asukasta
- Eriä maailman korkeimmalla sijaitsevista kaupungeista (3650 m mpy.)

Potala

- Dalai Lamojen hallintopalatsi Lhasan keskustassa Marpo Ri-lukullisen rinteessä
- laajuus 360 000 m² (360 x 270 m)
- 999 huonetta ja 1000 käytävää

■ 1300-vuotinen historia, toimintu vuodelta 1959 alkaen museona

Tiibetinsypressi (*Cupressus gigantea*)

- Tunetaan myös Yarlung Zangbon sypressinä

■ **King of Cypress** (Kuningassypressi) laajina ylviän edustaja: pituus 50 m, läpimitta 5,8 m ja ika 2600 v. Se kasvaa Bajien kylässä, noin 8 km päässä Nyingchistä

Katja (*Juniperus communis*)

- Samaa sypressikasvien (Cupressaceae) heimoa kuin punapuita ja tiibetinsypressit

■ Suomen pisin katja Hirsensalmella (14 m) ja paksuin Villilässä (82 cm)

■ Suomen vanhin katja (1100 v) kaadettiin Lemmenjoen Pellisenlaella 1950-luvulla.